म. ग्रं. सं. ठाणें
विषय काव्य
सं. नं. ३
सन १९३९

॥ श्री ... णम्-वंदेमातरम्॥

पुस्तक २ रें

श्रीछत्रपती राजाराममहाराज यांचा पोवाडा अर्थात् जिंजीचा वेढा.

लेखक—शाहीर 'अनंत,' ठाणें.

प्रकाशक—काशिनाथ चिंतामण ब्रह्मे.

[सर्व हक्क कर्त्याच्या स्वाधीन.]

शके १८५३.

... १ ली.

... १ आणा.

REFBK-0004497
REFBK-0004497

प्रकाशकाचे दोन शब्द

पवाडा म्हणजे पराक्रम; यावरून पोवाडे म्हणजे पराक्रम वर्णनाचें काव्य या दृष्टीनें शाहीर 'अनंत' यांचा प्रस्तुतचा 'स्वातंत्र्यलक्ष्मी झांशीची राणी' हिचा पोवाडा कसा काय वठला आहे हें ठरविणें वाचक व श्रे[illegible]त यांजवरच सोपाविणें बरें. शाहीर 'अनंत' यांनीं स्वयंस्फूर्तीनें [illegible] उपजीविकेच्या साधनार्थ नव्हे तर निव्वळ हिंदुधर्मा[illegible] [illegible]च्या हल्ल्यानें त्रेहाय व निराश होऊन निश्चळ पडलेल्या [illegible]ङ्मुख हिंदुधर्मबांधवांना आपल्या पूर्वकालीन वैभवाची [illegible]व उत्पन्न होऊन आपल्या धर्मावर होत असलेल्या नानातऱ्हेच्या जुलमी आक्रमणाचा प्रतिकार करण्याची अंतःकरणाला तळमळ लागावी व निराशेच्या अंधःकारांत आशेचा किरण दिसून स्वसामर्थ्याचा आत्मविश्वास उत्पन्न व्हावा या एकाच हेतूनें प्रेरित होऊन स्वयंसेवकत्त्वानें हिंदुमहासभेचें प्रचारकार्य अंगिकारलें आहे. भलत्याच समजुतीनें विघटनेची कीड लागलेल्या दुर्बल हिंदुसमाज-बालकांस संघटनेचें बाळकडु पाजून बलवान् करण्याकरितां स्थापन झालेल्या हिंदुमहासभा-मातेच्या सहाय्यार्थ त्यांचें कार्यक्रमाचें उत्पन्न जाणारें असल्यामुळें त्यांचा सर्व हिंदुमात्रावर एक प्रकारचा सहाय्य मागून उत्तेजन मिळविण्याचा हक्क पोहोंचतो, व हल्लींच्या हक्काच्यासाठीं झगडणाऱ्या काळांत तो हक्क ते बजावीत आहेत एवढी गोष्ट ध्यानांत ठेवून जनता सक्रिय सहानुभूति दाखवील अशी आशा बाळगून हें **प्रथम** सेवापुष्प जनताजनार्दनाच्या चरणीं अर्पण करीत आहें.

ठाणें, भाद्रपद शुद्ध प्रतिपदा शके १८५३.

सर्वांचा नम्र
काशिनाथ चिंतामण ब्रह्मे.

... ग्रंथ संग्रहालय
संख्यांक ...
... ३९
... ठाणे

वाचकहो, हिंदुमहासभेच्या आवश्यक अशा शुद्धि-संघटन-कार्याला प्रस्तुत पोवाड्यांचे कार्यक्रम करून आर्थिक सहाय्य देण्याचें कर्तव्य-कार्य करतांना सदैव उत्तेजन व स्फूर्ति देणाऱ्या माझ्या प्रेमळ, सद्गुणी, सुशील व संघटनाभिमानी पत्नीच्या—**कै. सौ. उमाबाई**-च्या—आकस्मिक मृत्यूमुळें तिच्या शिवाय हें सेवा-पुष्प कोणाला अर्पण करूं !

REFBK-0004497
REFBK-0004497

शाहीरः **'अनंत'.**

स्वकमत

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

श्रीछत्रपती राजाराममहाराज यांचा पोवाडा

अर्थात्

जिंजीचा वेढा.

... ग्रंथ संग्रह
नं. ...
ता. ...
ठाणे.

(लेखकः—शाहीर अनंत, ठाणे.)

शिवपुत्र स्वर्गाला गेला, यवनें मारिला, प्राण अर्पिला, पेटविली राष्ट्र धर्म ज्वाला ॥ दचकला, यवनपती भ्याला । ऐका ती कथा सांगतों तुम्हाला ॥ धृ० ॥

आबासाहेब गेले स्वर्गाला, संभाजी आला, गादीवर बसला, व्यसनांनं ठार भ्रष्ठ झाला ॥ नीचांचा मेळा जमविला । राजकर्तव्य दिसेना त्याजला ॥ जी० ॥

औरंगजेब मोंगलपति, होता सांप्रति, दख्खन प्रांति, युक्तिनं घेतला त्यानं फायदा ॥ हरविली महाराष्ट्र-संपदा । फितुरिनं डाव साधला तदा ॥ जी० ॥

मित्रांना घेउनि बरोबरी, संभाजी सत्वरि, संगमेश्वरी, फितुरिची साउली त्याच्या समवेत ॥ शिकारीचा दाखवुनीयां हेत । बादशहाला कळला सारा बेत ॥ जी० ॥

चाल०—तकरीबखान पाठविला । रात्रिच्या ऐन प्रहराला घेरुनि

राजाला निजलेला। निशस्त्र करुनि आधीं गिरफदार मग केला ॥ पकडुनी तुळापुरीं नेला। बादशहापुढें उभा केला। असा फितुरिने घात जाहला। महाराष्ट्र-शाहिचा कुंकुमतिलक पुसटला ॥

२ चाल०—अशी दुष्ट फितुरिची लीला। हाय ! हाय ! दैवाचा घाला ॥ जी० ॥

चाल०—शिवपुत्र बद्ध परि शहा पाहुनि चमकला ॥ शिवाजीचा प्रताप त्याजला सर्व आठवला ॥ सूडाची अघोर भावना जाचि मनाला ॥ हो मुसलमान घे जीवदान वदला ॥ ऐकुनि राजा संतप्त लाल जाहला ॥ शहा-शब्द जणु अंगार त्यास भासला ॥ जी० ॥

२ चाल०—सळसळलें रक्त हिंदूचें। नाहिं उरलें भान देहाचें ॥ जी० ॥

चाल० मो०—पश्चाताप संभाजिला झाला, निर्धार त्यानं केला, जबाब काय दिधला, नको नको म्हणे मला जिवदान ॥ धर्माच्या साठीं करिन बलिदान। मावळे माझे करितिल तुज हैराण ॥ जी० ॥१॥

चौक २ रा.

महाराष्ट्रिं वार्ता पसरलि, फितुरि नडलि, घेतला तिनं बळी। महाराष्ट्राच्या छत्रपतिचा ॥ कलिजा जो सर्व मावळ्यांचा। ऐका त्याचा हेतु काय शेवटचा ॥ जी० ॥

बंधुनों क्षमा करा मला, माझ्या जाचाला, अघोर कर्माला त्याज प्रीत्यर्थ देतों मी प्राण ॥ धर्माच्यासाठिं मृत्यु बहुमान। राखा स्वातंत्र्य-लक्ष्मिची मान ॥ जी० ॥

समजली आज्ञा राजांची, वार्ता मरणाची, देहदंडाची, पसरली

क्षणीं असमंतांत ॥ भावना स्फुरलि जन-हृदयांत । गर्जना जाहली मग निभ्रांत ॥ जी० ॥

२ चाल०-आलि फळाला राष्ट्र-पुण्याई । संभाजि हुतात्मा होई ॥जी०॥

चाल०—मावळे वीर सज्ज झाले । राजारामाभोंवतीं जमले । हे यवन म्हणति माजले । चला सूड घेऊं यवनांचा ऐसें बोलले ॥ जी० ॥ स्वातंत्र्य-प्रेम चमकलें । राष्ट्राच्यासाठीं एक झाले । राजारामाला छत्रपति व्हावें ऐसें विनविलें ॥ जी० ॥ पर नाहीं भुलले राजारामांनीं ऐका काय केलं ॥ जी० ॥ छत्रपती-पद चालून आलं । मावळ्यांनीं आपण होऊन दिलं । पर नाहीं स्वार्थ-बुद्धिनं त्यांना घेरलं ॥ सख्या भावाच्या पुत्राच्या नावांन राज्य चालविलं ॥ असं नाहीं दुसरें उदाहरण इतिहासिं झालें ॥ जी० ॥

२ चाल०—करा तुलना दोन्हीं भावांची । संभाजी राजारामाची ॥जी०॥

चाल०—यवनांना वाटे मराठेशाही बुडविली ॥ तों बातमि आली संतप्त मराठे मंडळी ॥ राजाराम-छत्राखालीं पुन्हां एक दील झाली ॥ बादशहाच्या अंगाची लाही ऐकुनी झाली ॥ शिववंश करा निर्वंश आज्ञा दिधली ॥ झुल्फिकार खानाबरोबर फौज धाडली ॥ जी०॥

२ चाल०—सत्याचा आधार मराठ्याला । कसा देईल दाद यवनाला ॥ जी० ॥

चाल०मो०—पाठलाग छत्रपतिचा, शिवशाहिच्या, उरल्या वंशाचा, केला उन्मत्त यवनांनीं फार ॥ जगदंबेचा ज्याला आधार । भक्त तो त्यांना कसा दिसणार ॥ जी० ॥ २ ॥

चौक ३ रा.

शेवटिं कळलं रायगडावर, मुत्सद्दि वीर, संगे रणधीर, घेऊनि बैसले राजाराम ॥ ठरविती सर्व पुढिल काम । राज्यरक्षणार्थ करूं आम्हीं होम ॥ जी० ॥

वाहिली शपथ वीरांनीं, राजरक्षणिं, समररंगणिं, यवनांना करूं आम्हीं हैराण ॥ त्यांच्या मुलुखांत घालुं थैमान । छाप्यानं करूं त्यांची दाणादाण ॥ जी० ॥

इतुक्यांत स्वार वर आला, म्हणे घात झाला, वेढा दीधला, किल्याला, यवन सेना सागर ॥ जंगी तोफखाना त्यांच्या बरोबर । मारा आतां होईल सुरू गडावर ॥ जी० ॥

चाल०—धीर देई राजा वीराला । बंदोबस्त करा जा सगळा । बोलावूनी किल्लेदाराला । प्रसंग निवेदन केला । दाद देणार नाहीं हा किल्ला । यवनांनो तुम्हांला किंवा तुमच्या बापाला ॥ जी० ॥

चाल०—चार महिने शत्रुनें सर्व शिकस्त केली ॥ पर नाहीं त्यांची कधिं डाळ कोठें शिजली ॥ झुल्फिकारखानानं शेवटिं युक्ति योजली ॥ फितुरिची मात्रा दोन वळसे देऊन पाहिली ॥ वाईची देशमुखी भेघाला देऊं केली ॥ जी० ॥

२ चाल०—घरभेद्या काळ बघा झाला । कुऱ्हाडीचा दांडा गोताला ॥ जी० ॥

चाल० मो०—दुर्दैवि मराठेशाही, भेद झाला गृहीं, नाश लवलाहीं, भान्याची जागा दाखविली ॥ तोफेची सरबत्ती झडली । किल्यावर घोर आग भडकली ॥ जी० ॥ ३ ॥

चौक ४ था.

गडकरि सूर्याजी पिसाळ, हराम चांडाळ, नीच तात्काळ, भुलला देशमुखिला, द्रोह केला ॥ गडाचा तटहि ढांसळला । किल्यावर ‘ दीन ’ शब्द उठला ॥ जी० ॥

मुत्सद्दि वीर जमले, त्यांनीं ठरविलें, कुठे गेले नकळे, गुप्तवाटे राजा दूर नेला ॥ बालेकिल्यांत शत्रु घुसला संभाजिचा कबिला कार्बीज केला ॥ जी० ॥

थयथयाट खानानं केला, किल्ला हुडकिला, हिंदुगण छळला, ठाव नाहीं राजा कोठें गेला ॥ निराशेनं अधिकच संतापला । किल्यावर चांद फडकुं लागला ॥ जी० ॥

चाल०—झुल्फिकारखानानं धाडिले । चोहोंकडे स्वार आपुले । मावळ्यांच्या गुप्त सैन्यानें । ठायिं ठायिं हैराण झाले । राजावरचं संकट कळलें । शिवछत्रासाठिं एक लाख जमले मावळे ॥ प्रसंग बिकट पाहिला । काय करावं आतां याजला । तों उपाय एक आठवला । बादशहानं जाहीरनामा मग काढला ॥ ‘ जो धरुन देइल मावळ्यांच्या पळत्या राजाला ॥ एक लक्ष रुपये बक्षीस देईन त्याजला ॥ चढवीन त्याला मानाच्या सरदारीला ’ ॥ असा नानातऱ्हेचा लोभ त्यानं दाविला ॥ पर त्याचा त्याला नाहिं खुदा कसा तो पावला ॥ जी० ॥

२ चाल०—झालि एकी मराठे वीरांची । मग बिशाद काय यवनाची ॥ जी० ॥

चाल०—मो०—रामचंद्रपंत अमात्य, कट्टा राजनिष्ठ, चालवी

गुप्त, स्वराज्याचें सूत्र एकटा हलवी ॥ यवन सैन्याला सहज फसवी, कसं तरि इकडे त्यांना गुंतवी ॥ जी० ॥ ४ ॥

चौक ५ वा.

रायगडावरुनि राजा निघाला, आला रांगण्याला, तेथुनि गोकर्णाला, बरोबर कांहिं निवडक ॥ जिवाला, जीव देणारे लोक । चालले होते सर्व बिनधोक ॥ जी० ॥

बैरागि वेष घेतला, चाललों यात्रेला, बहाणा असा केला, मुकाम झाला बंगलोरांत ॥ उतरला गांवच्या धर्मशाळेंत । संगे पांथस्थ लोक बहुत ॥ जी० ॥

पदक्षालना राजा बैसला, दुसरा पुढें आला, पाणि घालायला । असा पांथस्थ प्रकार पाहुन ॥ तशी वागण्याची रीत निरखुन । कानडी भाषेंत बोलति दुरून ॥ जी० ॥

चाल०—मराठी राजा फरारी । बादशहा जाहीर करी । त्याचा पत्ता देइल कोणि तरी । बक्षीस देइन सत्वरि । हे दिसति सर्व बैरागी खोटे वेषधारी ॥ ठाणेदाराला सांगु या तरी । दारिन्द्य होईल दुरी । त्यांना सुटलि हांव बक्षिस मिळवुं सत्वरी ॥

२ चाल०—हा राजद्रोह बहु भारी । नाकळे त्यांना अंतरीं ॥ जी०॥ कर्तव्यशून्यता घरोघरीं । हिंदुच हिंदुला मारी ॥ जी० ॥

चाल०—निवडक मंडळी रायासंगे जी होती ॥ कानडी त्यांत प्रतिनिधिला अवगत होती ॥ पांथस्थ आपसामधें कानडींत कुजबुजति ॥ तें सर्व प्रतिनिधि रायचरणिं सांगती ॥ राया बोले काय दुर्दैव आमुची स्थिति ॥ स्वार्थापुढें नाहीं कर्तव्याची क्षिति ॥ जी०॥

चाल० मो०—पंतप्रतिनिधिचि इष्ट सूचना, करिति योजना, राजरक्षणा, अर्धे धाडिले राया समवेत ॥ रातोरात गुप्तपणें हा बेत । बाकिचे राहिले धर्मशाळेंत ॥ जी० ॥ ५ ॥

चौक ६ वा.

ठाणेदार बंगलोराचा, काळ हिंदूचा, हिंदु–धर्माचा, ऐकुनी वार्ता झाला बेहोष ॥ घालुं म्हणे आतां आम्हीं हैदोस । फौज घेऊन आला अफसोस ॥ जी० ॥

वेढा दिधला धर्मशाळेला, गिरफदार केला, किल्ल्यावर नेला, इष्ट पांथस्थ-लोक-समुदाय ॥ बिचारे गरिब दिसति असहाय । ऐका त्यांची करुण कहाणि कशि काय ॥ जी० ॥

किल्लेदार त्यांजला बोले, सांगा कोण कुठले, बैरागी कसले, मराठे तुम्हीं हराम जादे ॥ ठाऊक आहेत तुमचे धंदे । साऱ्या मुलुखाचे तुम्हीं सोदे ॥ जी० ॥

चाल०—हिंदुस्थानचे यात्रेकरु सगळे । यात्रा करित करित चालले । बैरागी आम्हीं सगळे । रामेश्वरच्या यात्रेला सर्व मिळुन निघाले ॥ मोठ्या नम्रपणें निवेदिलें । ठाणेदाराला नाहिं पटलें । आसुडाचे फटके ओढले । राखेचे तोबरे दिधले । डागसुद्धां देऊन पाहिले । असं गांजलें पर नाहिं सत्य त्यांनीं सांगितलें ॥ काय पहा त्याची राजभक्ति । दृढनिश्चयी करारी वृत्ति । स्वामिभक्त खंडो-बल्लाळ त्यांत चमकती ॥ या दिव्य सद्गुणें धन्य धन्य झाले जगतीं ॥ नाहिं पर्वा ज्यांना देहाची यत्किंचिती ॥ स्वामिसेवेसाठिं वंशांत हुतात्मे किति ॥ वाचुनी पहा इतिहास काय सांगती ॥ ही अनुपम

स्वार्थत्यागाची सत्कृति ॥ ठाणेदार फसला सोडून दिधले शेवटीं ॥ मुकाम करीत जिंजीस आले सांप्रति ॥ गहिंवरले राजाराम ऐकुनि त्यांची कृती ॥ शाहीर काय वर्णील खुंटली मति ॥ जी० ॥

२ चाल०—चिटणिसांच्या स्वामिभक्तीला । इतिहासांत नाहीं तुलनेला ॥ जी० ॥

चाल०मो०—संताजी धनाजी रणधीर, राजा बरोबर, इकडे सत्वर, आडरस्त्यानें आले जिंजीस ॥ शत्रुला म्हणति आणुं रंजीस । चारुनीं खडे पाठवुं दिल्लीस ॥ जी० ॥ ६ ॥

चौक ७ वा.

पहिल्यानं अलमगीराला, आनंद झाला, मराठेशाहीला, वाटलं पूर्ण धुळिला नेली ॥ राजदेवता ठार केली । नुरला आतां वाटे मराठ्यांना वाली ॥ जी० ॥

तों वार्ता आलि तुळापुरिं, वास्तव्य करी, खालीं तंजावरीं, राजाराम मराठ्यांचा नेता ॥ वेढ्यांत रायगडच्या गुप्त झाला होता । प्रगटला जिंजीस तो पुन्हां आतां ॥ जी० ॥

धाडिलि फौज तोफखाना, झुल्फिकारखाना, सोशित यातना, आले जिंजीस वेढा घातला ॥ किती तरी दिवस यत्न केला । परि नाहिं किल्ला सर जाहला ॥ जी० ॥

चाल०—संताजी धनाजी बाहेर । शत्रुला करिति बेजार गडांतून सारखा भडिमार । अन् मधल्यामधें बघा शत्रु होति कसे ठार ॥ जी० ॥ पुढं गनिमि-काव्यानं अनिवार । सारी रसद मारली

टार । पसरविली खोटि खबर । 'खुदागृहीं गेला बादशहा वृद्ध अलमगीर' ॥ जी० ॥

चाल०—झुल्फिकाराबरोबर कामबक्ष युवराज ॥ ऐकुनी खबर ही वेढा ठेवाया नाराज ॥ बादशाही-पदापुढें नको मराठी राज्य ॥ दख्खनच्या मुलुखगीरीचा नको हव्यास ॥ दोघांचें भांडण मराठ्यांचें साधलें काज ॥ जी० ॥

२ **चाल०**—मराठ्यांची अजब रणनीति । कशी पहा योजिली युक्ति ॥ जी० ॥

चाल० मो०—युवराजाला करुनि गिरफदार, म्हणे झुल्फिकार, मुख्य सरदार मी, जिंजीची मोहिम माझ्या हातांत ॥ म्हणुन ठेवलाय तुलारे ताब्यांत । भांडणें **सुरू झालीं आपसांत** ॥ जी० ॥ ७ ॥

चौक ८ वा.

तुळापुरचि डांक फोडुन, सांडणी मारून, संबंध तोडुन, पत्रव्यवहार बंद केला ॥ दोघांत असा तंटा सुरु झाला । कांहिंनीं त्यांत मुकामहि हलवीला ॥ जी० ॥

सोन्याची संधि ही अशी, फुकट जाय कशी, ऐन रात्रिसी, अचानक छापा येऊन पडला ॥ दारुगोळा नजराणा लुटला । गनिम अदृश्य सहज पुन्हां झाला ॥ जी० ॥

अखेर कळली बातमी बादशहाला, 'कासीमखान मेला, कर्नाटक गेला,' पुन्हां मरगट्टा कसा मातला ॥ यवन हैराण हल्ल्यानं केला । नाहीं कळणार मोंगला तुला' ॥ जी० ॥

चाल०—तों खरी डांक पोहोंचली । गनिमांची लबाडी समजली । बादशहानं तंबी दिधली । एका आठवड्यांत पाहिजे जिंजी सर झाली ॥ इकडे गडावरिल मंडळी । शोकसागरिं ठार बुडाली । प्रतिनिधिचि ज्योत निमाली । सर्वांना काळजी लागली । गेला मराठेशाहिचा वाली ॥ ज्यानं ऐनवेळिं होति मराठेशाहि जगवीली ॥ जी० ॥

२ **चाल०**—दावा साधला दुष्ट दैवान । असा अवेळि घात करून ॥ जी० ॥

चाल०—इतुक्यांत स्वदेशाहून हेर बघा आला ॥ रामचंद्रपंतांचा निरोप त्यानें सांगितला ॥ महाराष्ट्र आतां पुन्हां झालाय सारा आपुला ॥ वृद्धावस्था गांजते काशि दुष्ट अलमगीराला ॥ रोजरोजच्या छाप्यानं फार हैराण झाला ॥ महाराष्ट्र उतावीळ पहाया आपुल्या राजाला ॥ या कसेंहि करून लवकर आपल्या देशाला ॥ माझाहि जीव अंतरला आपुल्या सेवेला ॥ कधिं वाटतें भेटेन माझ्या महाराष्ट्र-कलिजाला ॥ जी० ॥

२ **चाल०**—काय इच्छा राष्ट्र-भक्ताची । स्वातंत्र्य-कार्य-निष्ठाची ॥ जी० ॥

चाल० मो०—इच्छाहि स्वामिभक्ताची, ऐकुन करुणेची, राज्य-रक्षकाची, राजाच्या नेत्रिं अश्रुधारा ॥ गडाच्या भोंवति कठिण पहारा । कसा मीं जाऊं स्वदेशिं माघारा ॥ जी० ॥ ८ ॥

चौक ९ वा.

प्रल्हाद निराजी प्रतिनिधि, सकलगुणनिधी, टाकुनि गेले आधीं, राया बोले कैसे वैकुंठाला। देइल सुविचार समयाला। असा कोणि आहेका आतां सहाय्याला ॥ जी० ॥

खंडोजी स्वामिभक्ताला, गहिंवर आला, राहवेना त्याला, रायाच्या चरणीं करीं निवेदन ॥ शत्रु बहु प्रबल शक्ति-संपन्न। फसविला पाहिजे युक्ति लढवून ॥ जी० ॥

वडिलांच्या छळानं कोपले, शत्रुवत् झाले, यवनां मिळाले, प्रतिज्ञा घोर ज्यांनीं केली ॥ भोंसल्यांना देऊं तिलांजली। गणोजी शिरके ते हजर आहेत खालीं ॥ जी० ॥

चाल०—द्यावा हुकूम मज जावया। वळवितों त्यांना या समया। शिरकाणाचा सूड घ्यावया। वेढ्यांत शिरके मी पाहिले आलेले आहेत या ॥ या मराठेशाहि करितां या। वेळ प्रसंगिं सांडिन काया। स्वातंत्र्य देशाचें रक्षाया। जगदंबा देइल सहाय्या। येइन करून फत्ते द्यावा आशीर्वाद दासा या ॥ जी० ॥

२ **चाल०**—राजांना गहींवर आला। नयनांत अश्रु दाटला ॥ जी० ॥

चाल०—उत्तरच्या बाजुनें खंडोजी खालीं उतरले ॥ ज्या बाजुवर सरदार शिरके होते नेमलेले ॥ मोठ्या प्रयासानं शिरक्यांच्या डेऱ्यांत पोहोंचले ॥ मग मराठेशाहिची करुण कहाणि बोलले ॥ भाच्याला घ्याहो पदरांत ऐसें विनविलें ॥ सूडाच्या भावनेनं प्रथम फार गुर्गुरले ॥ चिटणिसांनीं पर कर्तव्य पटवुनी दिधलें ॥ राष्ट्राच्या

पायीं सर्वस्व आम्हीं वाहिलें ॥ स्वराज्यासाठिं स्वार्थाला पाहिजे सोडलें ॥ थोडक्यांत राष्ट्र-संकट निवेदन केलें ॥ काय जगदंबेनं बघा मन त्यांचें वळवीलें ॥ दोघे एकमेकांच्या काना मग लागले ॥ कांहीं गांवच्या जहागिरीचें बोलणें जाहलें ॥ स्वामिभक्ति-त्याग-वृत्तिनें कोडें सोडविलें ॥ जी० ॥

२ चाल०—स्वामिभक्ति पहा एकाची। अन् स्वार्थबुद्धि दुसऱ्याची ॥ जी० ॥

चाल०मो०—अशि धूर्त बुद्धि कळविली, अनुकुल केली, शिरके मंडळी, ठरल्यावेळीं राजे खालिं आले ॥ मामाला भाच्यासारखे भेटले। लगोलग वेव्यापार जाहले ॥ जी० ॥ ९ ॥

चौक १० वा.

दुसऱ्या दिवशिं रामप्रहरला, यावनी हल्ला, किल्यावर झाला, गड सहज सर जाहला ॥ नाहिं वर कोणी बोलायला । झुल्फिकारखान बहु शरमला ॥ जी० ॥

नाहीं पाहिले साऱ्या जन्मांत, गनिमिकाव्यांत, महा वस्ताद, मराठे नाहिंसे कोठे झाले ॥ धरणिनें गडप काय केले । किल्ला सर करुन काय साधलें ॥ जी० ॥

विश्रांति देऊं या सैन्यास, झालाय फार त्रास, व्यर्थ सायास, इतक्यांत स्वार आला वरति ॥ मराठे महाराष्ट्र प्रांतीं । वर्दि ऐकुनीं थक सारे होती ॥ जी० ॥

गनिमि कावा । शत्रुला समजुं न द्यावा ।
चाल०—हा हाच... । जागृत राहुनि षट्कर्णि कधीं न व्हावा । गुपचुप बेत ठरव...चा विसरु न द्यावा ॥ हा गाभा गनिमि--काव्याचा हा बोध राजक... जी० ॥

मनीं ठेवाव...—दंडक राष्ट्रधर्माचा । होता असाच त्यावेळेचा ॥ जी० ॥

२ चा...०—हा असाच कावा करुनि मुक्त जाहले ॥ वळवुनी ... शत्रुला मित्र बनविलें ॥ राजाराम संकेत स्थळीं येउनि ...होंचलें ॥ संताजी धनाजी वीर सर्व भेटले ॥ वंदुनी रायाला स्वदेशिं घेउनि आले ॥ रामचंद्रपंत अमात्य सामोरे गेले ॥ आले विशाळ गडावर सर्व वीर बोलावीले ॥ मुक्रर करुनियां बेत गुप्त जाहले ॥

चाल०मो०—बादशहाला कळलि खबर, आलि चक्कर, कांपे थरथर, वृद्धावस्थेंत धडकि भरली ॥ कठिण प्रसंगिं वर्मि बसली । खुदाकडे जाण्याची तयारी झाली ॥ जी० ॥ १० ॥

चौक ११ वा.

दिल्ली सोडुन बादशहाला, काळ फार झाला, येउनि दख्खनला, जिरली त्याची मस्ति झाला थंडगार ॥ एक मराठ्यांचा राजा केला ठार । सहस्त्र शक्तिनं दुसरा तय्यार ॥ जी० ॥

एका हातांत घेउनि कुराण, मागती जान, नाहींतर मुसलमान, सत्तेच्या सामर्थ्याची जबरी । पशूवृत्तिची झाली बरोबरी । झोंबली स्वाभिमानिं अंतरीं ॥ जी० ॥

धर्मावरति घाला पडला, उठला मावळा, एकदिल झाला, हरहर महादेव वदला ॥ नाद कर्णोपकर्णि गेला । सिद्ध कर्तव्य--कार्य करण्याला ॥ जी० ॥

पायीं सर्वस्व आम्हीं वाहिलें ॥ स्वराज्यासाठिं स्वार्थाला पाहिजे सोडलें ॥ थोडक्यांत राष्ट्र-संकट निवेदन केलें ॥ काय जगदंबेनं बघा मन त्यांचें वळवीलें ॥ दोघे एकमेकाच्या काना मग लागले ॥ कांहीं गांवच्या जहागिरीचें बोलणें जाहलें ॥ स्वामिभक्ति-त्याग-वृत्तिनें कोडें सोडविलें ॥ जी० ॥

२ चाल०—स्वामिभक्ति पहा एकाची । अन् स्वार्थबुद्धि दुसऱ्याची ॥ जी० ॥

चाल०मो०—अशि धूर्त बुद्धि कळविली, अनुकुल केली, शिरके मंडळी, ठरल्यावेळीं राजे खालिं आले ॥ मामाला भाच्यासारखे भेटले । लगोलग वेव्यापार जाहले ॥ जी० ॥ ९ ॥

चौक १० वा.

दुसऱ्या दिवशिं रामप्रहरला, यावनी हल्ला, किल्यावर झाला, गड सहज सर जाहला ॥ नाहिं वर कोणी बोलायला । झुल्फिकारखान बहु शरमला ॥ जी० ॥

नाहीं पाहिले साऱ्या जन्मांत, गनिमिकाव्यांत, महा वस्ताद, मराठे नाहिंसे कोठे झाले ॥ धरणिनें गडप काय केले । किल्ला सर करुन काय साधलें ॥ जी० ॥

विश्रांति देऊं या सैन्यास, झालाय फार त्रास, व्यर्थ सायास, इतक्यांत स्वार आला वरति ॥ मराठे महाराष्ट्र प्रांतीं । वर्दि ऐकुनीं थक सारे होती ॥ जी० ॥

गनिमि कावा । शत्रुला समजुं न द्यावा ।
चाल०—हा हाच [illegible]वा । जागृत राहुनि षट्कर्णि कधीं न व्हावा ।
गुपचुप बेत ठरव[illegible]रणाचा विसरु न द्यावा ॥ हा गाभा गनिमि--काव्याचा
हा बोध राजक[illegible] ॥ जी० ॥
मनीं ठेवा[illegible]०—दंडक राष्ट्रधर्माचा । होता असाच त्यावेळेचा ॥ जी० ॥

२ च[illegible]ाल०—हा असाच कावा करुनि मुक्त जाहले ॥ वळवुनी [illegible]रके शत्रुला मित्र बनविलें ॥ राजाराम संकेत स्थळीं येउनि पोहोंचलें ॥ संताजी धनाजी वीर सर्व भेटले ॥ वंदुनी रायाला स्वदेशिं घेउनि आले ॥ रामचंद्रपंत अमात्य सामोरे गेले ॥ आले विशाळ गडावर सर्व वीर बोलावीले ॥ मुक्रर करुनियां बेत गुप्त जाहले ॥

चाल०मो०—बादशहाला कळलि खबर, आलि चक्कर, कांपे थरथर, वृद्धावस्थेंत धडकि भरली ॥ कठिण प्रसंगिं वर्मि बसली । खुदाकडे जाण्याची तयारी झाली ॥ जी० ॥ १० ॥

चौक ११ वा.

दिल्ली सोडुन बादशहाला, काळ फार झाला, येउनि दख्खनला, जिरली त्याची मस्ति झाला थंडगार ॥ एक मराठ्यांचा राजा केला ठार । सहस्र शक्तिनं दुसरा तय्यार ॥ जी० ॥

एका हातांत घेउनि कुराण, मागती जान, नाहींतर मुसलमान, सत्तेच्या सामर्थ्याची जबरी । पशुवृत्तिची झाली बरोबरी । झोंबली स्वाभिमानिं अंतरीं ॥ जी० ॥

धर्मावरति घाला पडला, उठला मावळा, एकदिल झाला, हरहर महादेव वदला ॥ नाद कर्णोपकर्णि गेला । सिद्ध कर्तव्य--कार्य करण्याला ॥ जी० ॥

चाल०—अशक्य कांहिं नाहीं त्यांना । स्वातंत्र्य संपादकांना । जुलूम जबरदस्तींना । सत्पक्ष दाद देइना । प्राणे पणाणें सज्य देशार्थ द्याया जीवदाना ॥ हाल जाचांना । कडेलोट, जें राष्ट्र कधीं डरेना । राष्ट्रापमान सहवेना । आहे भविष्यकाळ सुंदर तेथल्या तरुणां ॥ मोंगलांनीं तेव्हां नाना तऱ्हेनं छळलं हिंदुंना ॥ जागृत झाले आलि कार्यसिद्धि मावळ्यांना ॥ जी० ॥

२ चाल०—असें राष्ट्र पुन्हां होईल । किति धन्य धन्य ती वेळ ॥जी०॥

चाल०—या सकळ गुणें संपन्न होतें महाराष्ट्र ॥ भेदाभेद विसरुनि झाले राष्ट्रसन्मित्र ॥ उन्मत्त यवनां हराण केलें सर्वत्र ॥ म्हणुन घेतलें आणि राखिलं त्यांनीं स्वातंत्र्य ॥ या सर्व गुणें संपन्न करा निजराष्ट्र ॥ मग दूर नाहीं दादांनो देश स्वातंत्र्य ॥ राजाराम--कथनं दिधला हाच महामंत्र ॥ जी० ॥

चाल० मो०—'अनंत' शाहीर सांगे सर्वांला, येथें संपला, राष्ट्रसोहळा, स्वराज्यशाही दृढ झाली ॥ यवन सत्तेचा घेउनि बळी । जगतिं धन्यता महा पावली ॥ जी० ॥ ११ ॥

× × × ×

॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

REFBK-0004497
REFBK-0004497